

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2016 m. lapkričio 4 d. *

Partizaninių dainų festivalis Alytuje

Alytaus šaulių namuose Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Alytaus filialo iniciatyva spalio 23 dieną buvo surengtas Partizaninių dainų festivalis. Patriotines dainas apie Laisvės kovotojų dalią ir neblėstančią meilę Tėvynei atliko Alytaus muzikos mokyklos moksleiviai, Butrimonių mokyklos mokiniai, Butrimonių suaugusiųjų ansamblis, choras „Putinas“ ir LPKTS Alytaus filialo choras „Atmin-

tis“. Lazdijų rajonui festivalyje atstovo Lazdijų Motiejaus Gustaičio gimnazijos moksleivė, karininko Antano Juozapavičiaus šaulių 1-os rinktinės Lazdijų gen. Adolfo Ramanauskas-Vanago šaulių 4-os kuopos jaunoji šaulė Margarita Rasiulytė.

Susirinkusius į šventę sveikino festivalio viešnia TS-LKD Politinių kalinių ir tremtinių frakcijos pirmininkė, Seimo narė Vincė Vaidevutė Margevi-

čienė bei festivalio iniciatorė LPKTS Alytaus filialo pirmininkė Stasė Tamšauskiene, kuri džiaugėsi gausiai susirinkusiais atlikėjais bei savo ir LPKTS Alytaus apskrities koordinatoriaus Romualdo Požéros vardu festivalio dalyviams įteikė atminimo dovanas bei padėkos raštus „už kultūrinę ir patriotinę veiklą, tremties ir rezistencijos istorijos puoselėjimą“.

Neringa RASIULIENĖ

Prieš Vėlines tvarkytos partizanų ir tremtinių atminimo vietas

Klaipėdos rajone

Ką tik paminėjome Visų šventųjų dieną ir Vėlines, pagerbėme mirusiuosius, aplankėme jų amžinojo poilsiovietas. Sutvarkėme artimųjų kapus, uždegėme žvakutes jų atminimui.

Lietuvoje vis labiau tampa tradicija prieš šias šventes lankytis ne tik savo šeimos narių, artimųjų kapus, bet gėlės žiedu ar žvakute pagerbtis labiausiai tautai ir valstybei nusipelnusių žmonių atminimą. Neužmirštamas ir dešimtmėčių trukės didvyriškas partizanų pasipriešinimas sovietų okupacijai. Šiandien Laisvės ko-

votojus prisimename jų žūties vietose statydami paminklus, atminimo ženklius.

Klaipėdos rajone yra žinoma apie 30 partizanų žūties ar užkasimo vietų, jos pažymėtos paminklais ar atminimo ženklais. Laikui bėgant šios vienos tapo mažai prižiūrimos.

LPKTS Klaipėdos rajono filialo narių, taip pat Klaipėdos rajono savivaldybės tarybos nario Česlovo Tarvydo iniciatyva jau ne vienus metus Klaipėdos rajone tvarkomos partizanų žūties vietas. Šių metų spalio pabaigoje buvo su-

tvarkytos septynios mažiausiai prižiūrimos: Aisėnų miške, Beinoriškių, Rumbikių, Stirpeikų, Skomantų, Pakalniškių kaimuose ir Kerynės miške. Buvo nuvalytipaminklai, atminimo ženkli, pašalinti įvairūs krūmai, nupjauta žolė. Baigus tvarkyti aplinką uždegotos žvakutės ir sukalbėta malda.

Gintarė SARGŪNAITĖ

Šiaulių mieste

kienė nuolat dėkojo už pagalbą ir nuoširdžiai stebėjos, kaip greitai jaunimas dirba. Darbas buvo nelengvas, nukritę medžių lapai šlapiai, nes išvakarėse ir naktį smarkiai lijo. Pavyko sutvarkyti nemažą kapinių plotą.

Po talkos vyko pokalbiai su buvusiais tremtiniais. Manau, tai stiprina ryšį tarp jaunosios kartos ir pokario Lietuvos pasipriešinimo okupacinei valdžiai dalyvių. Nedaug Lietuvoje buvo šeimų, kurių nepalietė trėmimai. Daugelio talkoje dalyvavusių studentų senelių šeimos taip pat neišvengė žiaurios lemčių. Galbūt buvusių tremtinių Valerijos Jokubauskienės ir Eduardo Ma-

novo pasakojimai apie lietuvių išgyvenimus Irkutsko srities ir Tadžikistano tremties vietose paskatins jaunus akcijos dalyvius rimčiau susimąstyti apie savo senelių ir daugelio tos kartos žmonių pasiaukojimą kovoje už Lietuvos neprisklausomybę.

Studentų dalyvavimas talkoje reiškia nuoširdų norą padėti, o jų širdyse, tikiuosi, liks gilus pasitenkinimas, daryti gerus darbus.

Danutė BENDIKIENĖ

Jurbarko

Gražių spalio paskutinio šeštadienio popietę Jurbarko „Jaunimo erdvės“ jaunimas rinkosi prie fontano Kauno gatvėje. Atvyko ir šios jau antrus metus organizuojamos akcijos vadovas Darius Juodaitis su šeima. Atsivežė ir šimtą žvakių, kurias įsigyti pagelbėjo verslininkai Daivaras Rybakovas ir Vitalija Petraitienė.

Ir saulutė nušvito, ir oras buvo nuostabus daryti gerus darbus. Pasidalinė į kelias grupes išskubėjome tvarkyti kapų. Viena grupė su LPKTS Jurbarko filialo pirmininke Jurbarko senosiose kapinėse tvarkė tremtinių ir partizanų paminklų aplinką. Ant kiekvieno partizano kapo uždegė žvakutę. Vaikams buvo papasakota apie čia palaidotų gyvenimą, pasiaukojimą ir žūtį.

Kitos talkininkų grupės valė Skirsnemunės, Pilies, Pašvenčio, Smalininkų, Viešvilės kapines. Uždegė žvakutes.

Irina PAŽERECKIENĖ

Užsiprenumeruokite „Tremtinj“ 2017 metams

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

**1 mėn. – 2,45, 3 mėn. – 7,34,
6 mėn. – 14,69, 12 mėn. – 29,38 euro.**

Nelikite be savo laikraščio!

Estijoje – ne taip, kaip Lietuvoje

Praėjusią vasarą su šeima keliavome po Estiją. Ir visalai lydėjo jausmas – Estijoje kažkas ne taip... Ne taip, kaip Lietuvoje.

Pirmąją nakvynę buvome užsisakę internetu. Viešbutukas kaimo vietovėje, neprivažiavus Pernu. Vėllokai išvykę iš Lietuvos pasiekėme ji apie viduranktį. Prieš tai paskambinome šeimininkui ir įspėjome, kad atvyksime vėlai. „Nieko tokio, – savininkas nenustebė. – Durys bus atidarytos, kambarių raktai – prieškambary ant staliuko“.

Jau Estija, artėjame kelionės tikslą link. Abiejose šalių kaimo vietovėje, neprivažiavus Pernu. Vėllokai išvykę iš Lietuvos pasiekėme ji apie viduranktį. Prieš tai paskambinome šeimininkui ir įspėjome, kad atvyksime vėlai. „Nieko tokio, – savininkas nenustebė. – Durys bus atidarytos, kambarių raktai – prieškambary ant staliuko“.

Kitą dieną pusryčius mums tiekia intelligentiškos išvaizdos žilsterėjės vyros, o koridoriumi žvitrailiai laksto kambarių tvarkytoja, gal apie 70 metų senjora, jo mama. Tai šeimyninis verslas – išsivadavusi Estija grąžino sodybą teisėtiems šeimininkams, jie ir vėl čia užsidirba sau duoną, tik jau nebe žemės ūkiu, kaip prieškariu, o paslaugomis turistams.

Įšvykstant šeimininkės bandau teirautis, kodėl estai nevažiuoja iš savo šalių. Noriu sužinoti estų (ne)emigracijos paslapčių. Moteris guviai, nors nelaibai sklandžiai rusiškai, atsako:

„Nevažiuoja, tikrai nevažiuoja pas mus estai, estai važiuoja atostogauti ten, kur šilta. O pas mus – vien užsieniečiai.“

Aš apie ratus, ji – apie batus. Nesuskalbėjome. O ir kaip supras moteriškė, jei emigracija pas juos – beveik negirdėtas dalykas, o štai estų atostogos šiltuose krastuose – norma. Išsyk suprantu – neblogaijie gyvena. Tolesnės kelionės įspūdžiai tokią nuomonę tik patvirtino.

Pernu mieste norėjome vieną dieną pasilepinti pajūry. Nepavyko, lijo. Tad nuspindėmė pasimėgauti čia pat esančiu vandens parku. Nenusivylėme. Ypač puikios pirtys. Daug jų, įvairių ir prabangių. Lankytojų daug, nemažai užsieniečių, bet daugiausia estų jaunimas, šeimos su vaikais. Vaikučiai beveik visi balaplaukiai.

Apžiūrėjė išpuoselę Pernu senamiestį, kitą dieną patraukėme į Saremos salą. Kelte vėl čiauška, juokiasi daugybė jaunų šeimų su savobalaplaukiais vaikučiais. Estija – kaip iš paveikslėlio. Kas galėjo pagalvoti? Ir iš kur tiek jaunimo?

Saremoj, kaip ir visi turistai, „vari-nėjamės“ po lankytinas vietas: tai Kali meteorito krateriai, įspūdingas Pangos skardis, Anglos vėjo malūnai, dar kitos įdomybės ir, suprantama, Kuresarės pilis. Pilyje – salos istorijos ir gamtos muziejus. Istorija, kokia ji buvo. Taip pat ir sovietinė: Saremos salos administratorių ir kompartijos sekretorių portretai, kolūkinės tikrovės reliktai, net sovietmečio darbininko būtis su to meto radijo imtuviu, virtuvėlės rakan-dais, vaikiška lovyte ir vežimėliu. Vie-noje iš salių galima prisesti ir žiūrėti filmus apie prieškarį. Beje, visuose Estijos muziejuose tokį dokumentinių filmų rodoma labai daug, o tai reiškia,

kad prieškario atmintis jiems yra brangi. Štai prezidento Konstantino Patso viešnagė saloje 1938 metais: ji pasitinka linksmi, gražiai pasipuošę gyventojai – moterys baltomis suknelėmis, su skrybėlaitėmis, vyrai kostiumuoti, baltais marškiniais. Prezidentas lanko pieno perdibimo centrą, račių, stalių dirbtuvės, mokyklą. Žmonių veidai šviesūs, džiugūs. Jaunimas ir vaikai tautiniai draubžiai dainuoja ir šoka ratelius...

Kitą dieną mes jau Taline. Viešbučių kainos centre ne menkesnės kaip Vakarų Europoje, tad susiišeškome prie miestyje – kažkokios įmonės buvę kultūros namai, dabar pertvarkyti į viešbutį. „Terrrre!“ – sušunkam ryte žengdami į jaukią pusryčių salę. Valgius nėšanti patarnautoja nusišypso ir pagiria, kad mes tariame „tere“ labai gražiu akcentu. Štai kaip? Pasijuntame pamaloninti. O kas sakė, kad estai šalti ir nekalbūs? Netiesa! Net labai malonūs, tuo įsitikinome ir vėliau, lankydami senojo Talino grožybes, pietaudami kavinėse.

Nebepasakosiu, kiek visko aplankėme Taline, nes daugelis šią sostinę pažista. Tik pastebēsiu, kad visur labai švaru, ekskursijos, gidų paslaugos pui-kiai organizuotos visomis kalbomis. Talino tvirtovės požemiuose gidė nepamiršo pabrėžti istorinio fakto, kaip vokiečiams traukiantis rusai be jokio gailesčio bombardavo miestą, nors reikalavo daryti nebebuvo. Tuomet sugriovė daug architektūros paminklų, žuvo per tūkstančių civilių gyventojų, vaku, buvo daugybė sužeistų... Per bombardavimus miesto gyventojai slėpdavosi tvirtovės požemiuose. Juose aštuoniasdešimtasis saugų prieglobstį rasdavo ir tuometinis prieš komunistinę santvarką protestavęs jaunimas, vadinamieji pankai. Jie ten slėpdavosi nuo milicijos „ablavų“, muzikuodavo. „Kaip susiklostė tų maištininkų gyvenimas? – retoriškai paklausė gidė ir tuo pat atsakė: Gerai susiklostė, vienas iš jų, Estijai tapus nepriklausoma, buvo paskirtas kultūros ministru, keli buvo išrinkti į parlamentą ir tapo profesionaliai politikais, kažkuris vadovauja vienam iš Talino teatru“.

Kitoje ekskursijoje po senamiestį gražuolė jauna gidė užsieniečius turistus linksmino pasakojimais apie KGB pastangas sovietmečiu kontroliuoti ne tik estų pažiūras, elgesį, aprangą, bet ir gimstamumą.

Užsienio turistų Taline, kaip ir visoje Estijoje, begalės. Didžiuliai kruziniai laivai tik plaukia ir plaukia į Talino uostą. Prisišvartuoja, išrieda dvi-aukščiai prabangūs autobusai ir pasklinda po visą šalį. Lankytinų vietų daug, kiekvienas upės krioklys lengvai privažiuojamas, kiekvienas buvęs dvarelis restauruotas, galybe legendų apipintas ir atviras visiems lankytojams nuo ryto iki vėlaušvakaro. Restoranai, kavinės – pilnūteliai.

Nuostabūs keliai. Jei pas mus su-tvarkytos tarpmiestinės magistralės, ten puikiausias asfaltas paklotas ir ant vadinančių vidaus naudojimo keliukų.

Didelį įspūdį paliko gamtovaizdžiai – miškeliai, gluosnių guotai, natūralios pievos su begale žydičių rau-donų aguonėlių. Jie priminė mano vai-

Paminklas Estijos nepriklausomybei ir už ją kovojuusiems didvyriams

kystės Lietuvos peizažą, kol nebuvu prasiautusi buldozeriais sovietinė melioracija, lygumas pavertusi nykiomis dykynėmis, nušlavusi visus vienkiemius, vėjinius malūnus, nedideles giraites, net senkapius. Lietuvoje dar ir dabar kai kas šlovina anuomet įvykdytą barbarybę kaip nuostabų komunistinės epochos laimėjimą. Estai, kaip matyt, taip uoliai nemelioravo. Nešlovina jie ir ano meto. Jie istoriją priima, kokia buvo, bet negiria ir neliaupsina to, kas ne jų, kas jiems primesta, įdiegtą per prievertą. Tieki anuomet, tiek ir dabar.

Norejome pamatyti iš arti, kaip gyvena estų oligarchai. Apvažinėjome Talino priemiesčius, ieškodami estiškojo „laurų kvartalo“. Neradome. Dairėmės mieste, nepastebėjome. Gyventojų namai dailūs, nudažyti, aplinka su-tvarkyta, bet ypatinga prabanga nepasižymi. Ką ten oligarchai! Prezidentūra antai kokia kukli, toji pati, pastatyta 1938 metais greta carienės Jelizavetos I rūmų. Joje tilpo prieškario prezidentas su savo aplinka, telpa ir dabartiniai. Ir kodėl ne tuose Jelizavetos rūmuose? Juk ir prabangesni, ir didesni. Bet ne, ten – meno muziejus. Prie prezidentūros durų – du dailūs uniformuoti sargybiniai, po langais – kuklus estiškas rūtų darželis, kurio puošmena – dildžiuliai žiedais besišypsancios baltosios lelijos. Jos kažką simbolizuoja... Gal estiškai santūrumą ir švarią sąžinę?

Apibendrinama savo pasakojimą pasikartosiu, kad didžiausią įspūdį padarė netgi ne išpuoselėti estų kultūros paveldo ir architektūros paminklai, bet jaunos šeimos su baltpukiais vaikais. Kai kurios – daugiaavaikės. Ties Pangos skardžiu fotografavosi mama su penkiais pabiručiais. Visi gražūs, sveiki, linksmi. Keliauja. Kas augina keletą vaku, žino, jog nėra paprasta daugiaavaikėi šeimai keliauti. Brangu. Estaigali sauleisti, jiems nereikia emigruoti, savo tėvynėje turi darbus, turi ir pajamų, kurios leidžia gyventi kaip žmonėms, ne kaip geto vargetoms. Išradę, kūrybingi žmonės. Mano sūnus užkalbino jūroje be-

simėgaujančią banglentėmis porelę: kur tokį galima Estijoje nusipirkti? „Tokiu – niekur, – nusijuokė estukas. – Pats pasidariau ir draugei padariau.“

Kur besilankėme, krito į akis estų vidinė ramybė ir gera nuotaika. Malonūs, bet neįkyrūs. Santūrūs ir patenkinanti, pasitikintys savimi. Sveikos psichikos žmonių visuomenė.

Važiuodama namo māsciau, kodėl Estija atgimė beveik tokia pati, kokia buvo prieškariu. O buvo, sprendžiant iš aplankytų muziejų ir juose matyti prieškario kroniką, ori, stipri jūrinė valstybė, gebėjusi net modernų povandeninį laivą „Lembit“ pasistatydinti, turėjusi išvystytą pramonę ir žemės ūkio tiek, kiek jiems reikėjo. Prieškarinis estų mentalitas, atrodo, išlikęs ir beveik nepakitęs.

Mes taip pat troškome prieškario Lietuvos gerų dalykų tėstinumo. Bet mums nepavyko. Kodėl? Svarstydamas apie tai, prisiminiau savo viešnagę Viljandi apskritijoje 1996 metais. Apskrities viršininkas buvo 28 metų vyras, puikiai kalbėjo angliskai, išsilavinęs, veiklus. Viljandi mokyklos, biblioteka ir muziejus 1996-aisiais jau buvo kompiuterizuoti, kai mes dar tik svajojome apie tai... Mano sesuo vienoje iš Estijos ministerijų lankėsi 2000-aisiais su darbo komandiruote. Pasak jos, ministras buvo trisdešimtmetis, taip pat laisvai kalbėjo angliskai, puikiai išmanė savo sritį, buvo lakoniškas, konkretus – jokio „pilstymo iš tuščio į kiaurą“. Mano dukterėčiai Estijoje lankėsi verslo reikalais 2004 metais ir taip pat atkreipė dėmesį, kad visur vadovų postuose buvo jauni, išsilavinę ir labai kvalifikuoti žmonės. Įspūdis, kad į vadovų pareigas pateko patys gabiausiai ir sažiningai konkuruodami, o ne senelių, dėdžių ar tetų proteguojami. Estijai taip laisva, šalies jaunimas drąsiai įėmė į vairo ir kūrė valstybę sau, savo vaikų ateiciai. Nevogė ir neketino vogti. Turbūt todėl šiandien Estijoje daug kasyra ne taip, kaip Lietuvoje...

Irena VITKAUSKIENĖ

Įvykiai, komentarai

Juodi Putino dūmai

Juodi dūmai, kurių šleifą rusų lėktuvnešis „Admirolas Kuznecovas“ paliko Lamanše, iš tikrujų buvo priedanga – tai paaiškėjo paskutinę spalio savaitę. Iš pat pradžių ekspertai spėliojo, kad į Viduržemio jūrą plaukiantis laivas ne tik skirtas aktyvinti Rusijos karinius veiksmus Sirijoje, bet gali būti ir kažkokio kito plano dalis. Taip ir buvo – kol visi pašaipiai stebėjo juodų dūmų kamuolius, besiveržiančius iš lėktuvnešio kamino, į Baltiją įplaukė du rusų laivai, apginkluoti ilgojo nuotolio raketų kompleksais, galinčiais nešti branduolines galvutes. Tai nieko gero mums nežadintis faktas, reiškiantis, kad Rusija dar labiau didina įtampą pasaulyje, o taika vis labiau pakimba ant pluko. Didžiausia bėda ta, kad Rusija jau nebegali sustoti, ji kaip sniego lavina, pradėjusi kristi nuo uolų – sustoti neįmanoma, o atgal niekaip. Na, patys pagalvokite: staiga Putinas nutaria, kad Rusija nebepajęgi (pavyzdžiui, išseko finansai, piliečiai protestuoja) toliau eskaluoti įtampą su Vakarų pasauliu, todėl grąžina Krymą Ukrainai, išveda karinius iš Rytų Ukrainos (separatistai patys išsinešdina) ir iš Sirijos, palikdamas likimo valiai Asadą (ir ISIS teroristus, kuriems – jokia paslaptis – padeda Kremlis), nutraukia dezinformacijos kampaniją Europos šalyse, pasitraukia iš užkulisinių žaidimų ES ir kitų Vakarų pasaulio šalių rinkimų ir taip toliau. Kas tokiu atveju lauktu Putino ir jo bendrininkų? Hagos teismas, kas gi dau-

giau! Juk tekėti atsakyti ir už numuštą boingą, ir už išžudyti Alepo gyventojus. Stai kodėl Putinas neturi pasirinkimo, jis iš tikro pasidarė panašus į žiurkę, užspeistą į kampą, tiksliau – užspeitusią pačią save.

Kadangi Putinas lyginamas ne su šachmatininku, bet su kortuotoju, tai ir metodai jo kaip „šulerio“, ir net neaišku, kurie jo statymai didesni – karinėje konfrontacijoje ar užkulisiuose žaidimuose kišantis į Vakarų valstybių valdžios institucijų rinkimus? Labiausiai stebina Kremliaus digerio žaidimas JAV prezidento rinkimų kampanijoje. Tiesą sakant, niekam net i galvą nebūtų atėjė, kad Kremlis galėtų daryti didelę įtaką JAV vadovo rinkimuose! Bet kuo toliau, tuo daugiau paaiškėja faktų apie tiesioginių Rusijos kišimąsi į šiuos rinkimus: tai ir įsilaužimas į demokratų partijos kompiuterius, siekiant paženksti vienai iš kandidatų į JAV prezidentus – H. Klinton, ir kol kas nežinomu būdu daroma įtaka kitam kandidatui – D. Trumpui, nedviprasmiškai reiškiančiam palaikymą Putino politikai. Ypač tai pasimatė per kandidatų į JAV prezidentus paskutinius debatus. Jau anksčiau D. Trumpas gyrė Putiną už jo veiksmus Sirijoje, o per paskutinius debatus, metės kalnimus H. Klinton, kad ją Putinas nuolat pergudrauja, pareiškė, jog Putinas Sirijoje kovoja su ISIS... Na, čia tai jis, švelniai tariant, prašovė – Sirijoje Putinas ne su ISIS kovoja, bet su

šalim, kurios prezentu Trumpas siekia tapti! Su JAV, štai su kuo Sirijoje kovoja Putinas, misteri Trumpai... Jei neužtenka įrodymų, galima pateikti šviežiausią – rusai pareiškė, kad Sirijoje numušinės amerikiečių lėktuvus, jeigu palaikys juos grėsme savo kariams. Galbūt tai eilinis grasinamas blefas, bet, kaip sakoma, taip galima ir prasišnekėti.

Lyg tyčia debatų metu koalicijos pajėgos pradėjo puolimą prieš ISIS Irako teritorijoje – atakuotas pagrindinis ISIS atsparos punktas, antrasis pagal dydi Irako miestas Mosulas. Rusai kaip mat pareiškė, jog tai blogas veiksmas, neva, koalicijos pajėgos nesiekia sutriuškinti ISIS teroristų, o nori juos išstumti iš Irako į Siriją. Idomu tai, kad per debatus Trumpas irgi pareiškė, jog Mosulo puolimo operacija blogai organizuota... Kas tai – sutapimas? Gal ne veltui H. Klinton jį pavadinio Putino marionete..? Na, o visko viršune reikia pavadinti štai tokį akibrokštą Amerikos demokratijai – Trumpas kalba, kad rinkimai bus klastojami. Ką gi – irgi girdėtas braižas: kur tik pralaimi prorusiškos jėgos, ten pasigirsta melas, kad rinkimai buvo suklastoti. Deja, neaišku, ar tikrai jam (Trumpui) teks tokiu „argumentu“ pasinaudoti – nėra jokių garantijų, jog jis nelaimės šių rinkimų.

O kol Putinas „kaunasi“ dėl JAV prezidento posto, Europoje gyvybės ženklus ēmė rodyti ES šalių vadovai: Europos vadovų taryba prieš porą sa-

vaičių rinkosi Briuselyje, kur daug kalbėta apie Rusiją ir konstatuota, kad šios šalies elgesys bekompromisis. Nuolatiniai svetimų valstybių oro erdvės pažeidimai, hibridinės atakos, dezinformacijos kampanijos, konflikto eskalavimas Sirijoje, kišimasis į politinius procesus ES, hibridinės priemonės Balkanuose, keleivinio MH17 boingo numušimas ir kišimasis į šio incidento tyrimą ir taip toliau, aiškiai rodo, kad Rusija dirba kryptingai siekdamai susilpninti ES. Tačiau dėl papildomų sankcijų Rusijai nesutarta. Joms ypač pasipriešino Italijos premjeras. Priežasčių jis, žinoma, neįvardijo, bet galima spėti, kad italų vyriausybė pukiai suprantą, kas kaltas dėl pabégelių antplūdžio ir nenori dar labiau erzinti rusų (dabar daugiausia pabégelių, plūstančių į Europą, tenka Italijai).

Bet „rusų erzinti“ ir nebūtina, jie ir be jokios priežasties ras kliaučių – nesenai Putinas apkaltino belgus, neva jų lėktuvai šalia Alepo numetė bombas, kurios užmušė civilius. Belgai išsikvietė Rusijos ambasadorių, kad pareikštū jam protestą dėl melo, nes jokie Belgijos oro pajėgų lėktuvai nedalyvauja operacijose prie Alepo. O prieš savaitę Vokietijoje specialiosios tarnybos suėmė 13 Rusijos piliečių, kurie įtariami bendradarbiavimu su ISIS. Šis tyrimas, atvedės pas įtariamuosius, buvo pradėtas prieš kelis mėnesius su laikius čečėnų tautybės Rusijos piliečių, susijusų su ISIS teroristais. Faktai iškalbingi, tiesa?

Nežinomybė – šiu Seimo rinkimų rezultatas

Kol pasaulis balansuoja ant karo ribos, Lietuva balansuoja ant nežinomybės krašto, ties kuriuo atsidūrė po šiu spalį įvykusiu Seimo rinkimų. Nežinomybės priežastys paprastos – netikėtas ir šalies politiniame gyvenime neįprastas rinkimų rezultatas, neaiški laimėjusios rinkimus Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (LŽVS) vadovo (ir faktiško savininko) asmenybė, keisti valdančiosios koalicijos kūrimo vingiai, abejotinos margos nugalėtojų kompanijos galimybės valdyti valstybę ir pan. Po truputį aiškėja, kad kai kurios rinkimų nugalėtojų galimybės įvykdysi kai kuriuos pažadus visai realios, pavyzdžiui, 40 eurų pakelti pensijas, tam, pasirodo, lėšų yra, o kitiems pažadams įvykdysti būtina monopolizuoti alkoholio ir kompensuojamujų vaistų prekybą, perimant ją į valstybės rankas.

Bandydama atsakyti, kas nutiko, kas lėmė vienų partijų pralaimėjimą, o kitų pergalę, kaip niekada sujudo ir šios srities specialistų bendruomenė ir visuomenė. Pirmieji vertina įvairias priežastis – politinių partijų susikompromitavimą, sastinį, bendras rinkimų tendencijas, įtikinamas ir ne rinkimines kampanijas... Tuo pat metu visuomenė (tiksliu, jos dalis, nes dauguma jos visgi apolitiška, ką rodo ir dalyvavimas rinkimuose) pliekiasi taip, tarsi visi bar-

nai, tyčiojimasis iš nugalėtojų, ir atvirkšciai, galėtų paveikti jau pasibagusiu rinkimų rezultatus.

Nemažai dėmesio skiriama partijų lyderių asmenybėms. Iš jų ypač išskiriaria TS-LKD ir LVŽS. Konservatorių lyderis Gabrielius Landsbergis vertinamas kaip gabus ir perspektyvus dešiniųjų jėgų politikas, deja, savo pasiskyrė labiau primenantis liberalą nei konservatorių. O ką mes žinome apie Ramūną Karbauskį? Ar galime sutikti su teiginiu, kad rinkimus laimėjo „nauja politinė jėga“?

Ramūnas Karbauskis – pagal amžių nesenas žmogus, jam dar nėra 50 metų. Tačiau politikoje jis tikrai ne naujokas, sukasi joje nuo pirmojo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dešimtmečio vidurio. Ir ne šiaip suskasi – nuo 1996 metų dvi kadencijas buvo Seimo nariu, buvo Kazimiro Prunkienės pavaduotojas, pasiskė prieš narystę ES ir NATO, o 1999 metais be leidimo su kita Seimo nariais lankėsi Baltarusijoje. Praėjusime dešimtmetįje valstybės politiniame gyvenime laikėsi kiek nuošaliau, tačiau nesnaudė, bet dirbo, perėmė K. Prunkienės partijos šalininkų kontrolę ir 2008 metais įkūrė Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungą, tieša, 2012 metų rinkimuose į Seimą neįveikė 5 procentų barjero.

Be politikos R. Karbauskis turi kur

kas svaresnį užsiėmimą – jis yra vienas turtingiausių ir daugiausia žemės turintis žmogus Lietuvoje. Kaune įsikūrusi jo UAB „Agrokoncernas“ valdo apie 35 tūkstančius hektarų žemės (palyginimui – tai trečdalis Kaišiadorių rajono ploto), per metus gauna apie 2 milijonus eurų išmoką, taip pat kitų paramos lėšų, susijusius su žemės ūkiu. R. Karbauskis buvo aktyvus nepavykusių referendumo dėl žemės nepardavimo užsieniečiams organizatorius, tik... kažin, ar galima sakyti, kad jis R. Karbauskui nepavyko – referendumo rezultatas buvo visiškas žemės ūkio paskirties žemės kainos nuvertėjimas, kas leidžia Karbauskui supirkinti mažžemių sklypus kone veltui. Kaip prašo internetinis portalas „Delfi“, „vartant milijonus, remti kultūrinius renginius tikrai yra už ką: nors politikas giriasi milijoninėmis pajamomis, mokesčių sumokėjės tik per 62 tūkstančius eurų. Tai sudaro vos 1,6 procento deklaruotų pajamų. Tokius milijonierius ekonomistai įvardija kaip mokančius pasinaudoti įstatymu spragomis“.

Taigi dauguma šio Seimo rinkimų dalyvių balsavo už milijonierių, nes „laba nemėgsta oligarchų“. Kaip bebūtų, bet senolių išmintis byloja – „bagotam niekada nebus gana“.

Yra dar vieną dalyką, ko nėra buvę mūsų šalies politinio gyvenimo padangėje. Visiems rūpi, kodėl R. Kar-

bauskis laikosi nuošaliai? Gal todėl, kad jo partija nebūtų vadinama „Karbaukio partija“? O juk tiesa kaip tik tokia – jei staiga neliktu Karbauskio, kokie kiti partijos autoritetai būtų lygiaverčiai jį pakeisti? Net Uspaskichas vietoje savęs galėjo pasiūlyti Gapšį ar Daukšį. Tai gal tiktų Skvernelis? Būtų kaip su Mazuroniu, atėjusiu vadovauti Darbo partijai vietoj Uspaskicho – būtų krachas. Néra vado su pinigais, nėra ir partijos.

Kita priežastis būtų dar įtikinamė – juk ir jo „Naisių vasara“, visi kiti projektais (kultūros renginių rėmimas ir pan.) buvo skirti vienam tikslui – politiniam įėjimui į valdžią (neabejoju, pamatysime – galutinis tikslas bus prezidento postas). Kad netiesioginė reklama ir suvenyrų pavidalu Naisių lankytojams dalintos dovanėlės (juk ne per rinkimų agitaciją jas dalino) buvo rezultatyvios, pamatėme per šiuos Seimo rinkimus. Nebūtų ponas Karbauskis laikėsis nuošaliai, tai net Z. Vaigauskui būtų aišku, kad tai rinkėjų papirkinėjimas.

Kol visi kalbėjo apie rinkimų rezultatų netikėtumą, užsimiršo vienas pirmojo rinkimų turo įvykis – Tvarkos ir teisingumo partijos kandidatų bandymai pirkti rinkėjų balsus. Kažin, kuo baigsis šis skandalinges įvykis – tai dar viena nežinia.

Gintaras MARKEVIČIUS

Dar nesakau, kad pavargau...

Šiuos žodžius ne kartą sakė mano pašnekovas, kaunietis Alfonsas Jankauskas, kai kalbėjome apie jo nueitą kelią ir jame pasitaikiusius skaudulius ir prošvaistes. Jau įkopės į savo gyvenimo devyniasdešimtmetį, jis puikiai prisimena išgyventus įvykius, mažiausias smulkmenas, yra puikus pašnekovas, blaiviai vertinantis šiandienos įvykius.

Alfonso tėviškė – Dembuvkos kaimas, kuris yra Kurklių valsčiuje, Ukmergės apskrityje.

Šviesiausi vaikystės prisiminimai: močiutėlių dėmesys ir palepinimas, šilti namai, nudažyti besileidžiančios saulės spinduliu, pavasario dvelksmas...

„Augau buvusio Lietuvos savanorio šeimoje, – pasakoja Alfonsas Jankauskas. – Tėvo prisiminimai apie tarnybą Gedimino 1-ajame pėstininkų pulke, jo dalyvavimas kovoje su bermontininkais ir bolševikais, lenkų legionieriais paliko atspaudus ir mano jaunoje galvoje, kuo vadovavausi renkantis gyvenimo kelią“.

Jankauskų šeimoje buvo skiriamas didelis dėmesys vaikų auklėjimui. Tėvas juos mokė skaityti, rašto pradmenų, tad Alfonsas, būdamas pirmaklasis jau skaitė Auksines vestuves laikraščius. Užnevėžio kajme, kur jis lankė pradinę mokyklą, gimė ir augo 1918 metų Nepriklausomybės akto signataras Steponas Kairys. Jis šiai mokyklai padovanojo 500 grožinės literatūros knygų. Pradinę mokyklą A.Jankauskas baigė 1938 metais. Jis prisimena, kad mokyklos baigimo pažymėjimų viršeliai buvo trijų spalvų – žalios, mėlynos ir rudos. Vien penketais baigusieji mokyklą gaudavo pažymėjimą žalios spalvos viršeliais, turintys vieną ketvertą – mėlynos, jei išrodytas bent vienas trejetas – rudos. Alfonsas Jankauskas sakė, jog jo mokyklos baigimo pažymėjimas buvo žalios spalvos. Toliau Alfonsas mokėsi Kurklių mokykloje, čia baigė šešias klasses.

Antrasis pasaulinis karas

Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui Alfonsas Jankauskas buvo imlus į supantiems įvykiams jaunuolis ir gyvai sekė politinius pokyčius. Skaitydamas „Ukininko patarėją“, „Mūsų laikraštį“ ir kitus jis gebėjo pasidaryti teisingas išvadas ir jomis vadovautis. Karo pradžioje mokykloje, kurioje mokėsi A.Jankauskas, kurį laiką pamokos nevyko, nes mokytojas Krankalis, buvęs ats. karininkas, buvo mobilizuotas. „Lankydamasis tomis dienomis Ukmergėje mačiau kariškio uniformą vilkintį savo mokytoją, einantį kartu su partizanu Juozu Šibaila, – pasakojo A.Jankauskas. – Taip norėjosi pasekti jo pavyzdžiu“.

Įvykiai, sukrėtę Lietuvą 1940 metų birželio 15 dieną, pakeitė ir Alfonso gy-

venimo nuostatas. Pirmieji akivaizdūs pasimatymai su sovietų kariais jaunuolių labai nuvylė. Jie buvo netvarkingi, išvargę, skleidę nemalonų kvapą. Iki tol Lietuvos gyventojai matė pasitempušią, tvarkingą savo kariuomenę, o dabar gatvėse ir kaimuose vaikštinėjo tikra priešingybė.

Įvykiai pradėjo vystytis neprognozuojama linkme, kai 1941 metų birželio 14-ąją Lietuvą sukrėtė masinių trė-

Rožė ir Alfonsas Jankauskai iškilmingai atšventė Auksines vestuves

mimų bangą. Birželio 23-oji įistoriją visiems laikams įrašė nemaru sukilėlių vardą – pasipriešinimo aktas buvo vilčties išvyti okupantą kibirkštélė. Perskaičius per Kaune veikiantį radiofoną kreipimasi į visus Lietuvos žmones – versti bolševikų valdžią, užimti svarbiausias Lietuvos įstaigas ir skelbtai, jog valdžią perima teisėti jos piliečiai, ižiebė viltį. „Mano tėvų kaimo bendruomenė tada išrinko savo atstovu, – pasakojo A.Jankauskas. – Artimiausiai miestelyje, Kurkliuose, valsčiaus gyventojai užėmė paštą, valsčiaus patalpas, milicijos būstinę. Bolševikai iš užimtų pastatų traukėsi. Tačiau kariškiai lengvai nepasidavė. Turėjė kontaktų su bolševikais, kairiųjų pažiūrų vietiniai gyventojais, kurie iškundė pasipriešinimo dalyvius, netrukus iškvietė pasitiprinimą – kelias mašinas ginkluotų kariškių. Sie į susirinkusiuosius ēmė šaudyti. Tada žuvo ir mano tėvas“.

Gyvenimas be tėvo

Gyvenimas pasikeitė iš esmės. Po tėvo mirties A.Jankauskui ne moksli rūpėjo, o namai, šeima. Alfonsas buvo išmokes valdyti žemės ūkio techniką, tad netekus maitintojo, jam reikėjo stoti už vairo ir išmintingaivaldyti ūki, perimti maitintojo pareigas. Patarėja buvo motina, kaimynai, tad nuostolių Jankauskų ūkis nepatyrė.

Esmenis lūžis Lietuvos kaime įvyko 1944 metų liepą, kai vokiečių kariuomenė iš Aukštaitijos pasitraukė, o jų vieton sugrįžo sovietai. Jau turintis partities, kai birželio mén. vietiniai gyven-

Sveikiname

Iškentės, pagailės – neparodys.

Atsikelti nuo žemės padės.

Tik paliks neištartas žodis,

Pats švelniausias kertelėj širdies.

Šiais tremtinio Vytauto Cinausko, mamos tremties pažįstamo, žodžiais norime pasveikinti savo mamą **Verutę OŠKUTYTE-VALEIKIENĘ** 85-ojo gimtadienio proga. Linkime daug sveikatos, vaikų ir vaikaičių meilės, džiaugtis kiekviena diena, nepasiduoti gyvenimo negandoms, savo patirtimi dalintis su artimaisiais, Dievo palaimos ir ilgiausiu metu.

Vaikai su šeimomis

Nuoširdžiai sveikiname lapkričio mėnesį jubiliejų švenčiančius LPKTS Panevėžio filialo narius:

Praną ČIBĄ – 95-ąjį,

Anicetą NEMANIENĘ – 90-ąjį,

Joną AJAUSKĄ – 85-ąjį,

Vincą GUDĄ, Liudą LUKOŠEVIČIENĘ – 80-ąjį,

Stasę SNEŠKIENĘ ir Juozapą KUPSTĄ – 75-ąjį,

Zinaidą MARMOKIENĘ – 65-ąjį.

Linkime stiprios sveikatos, giedrių minčių, Dievo palaimos.

LPKTS Panevėžio filialas

85-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusį Karagandos sr. politinį kalinių, LPKTS Šilutės filialo valdybos narį, LPKTS Šilutės filialo mišraus choro „Pamario aidas“ ilgametį vadovą, pilietinių patriotinių dainų tremties ir Tėvynės meilės tematika kūrėją **Vytautą JOVAIŠĄ**. Linkime ilgų gyvenimo metų, artimųjų meilės ir draugų pagarbos, džiaugsmingų valandų, prasmingų dienų, sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Šilutės filialas

Šiaurės elniai – neatsiejama gyvenimo Irkutske dalis

tojai aktyviai priešinosi, sovietų valdžia organizavo stribų būrius. Tai buvo baudžiamieji būriai. Stribai buvo atleidžiami nuo tarnybos sovietų armijoje, jie buvo pavaldūs NKVD. Turėjė didelės galias stribai plėšikavo, žudė taikius gyventojus, smurtavo. A.Jankauskas, kaip daugelis jaunuolių, vengė tarnauti sovietų armijoje ir kurių laiką jam vykdavo. Lengviau pasijuto, gavės darbą Panevėžio geležinkelio valdybos 3 atstatymo batalione. Čia jaunuoliui parvko bent laikinai mokyti vienoje Panevėžio mokykloje.

Prasidėjus 1949 metų trėmimams Jankauskų šeimos nariai ėmė slapstytis, nesiodyti „piktoms akims“, tačiau 1949 metų kovo 25 dieną Alfonsas Jankauskas, jo brolis Vytautas, kelijų draugai buvo suimi. „Bandito, buožės šeima...“ – po tokio turinio pareiškimu pasiraše apylinkės pirmininkas Simonas Jankauskas – Alfonso motinos pusbrolis.

Kovo 29 dieną vagonai, prikimšti žmonių, pajudėjo. Viename jų buvo Alfonsas ir Vytautas Jankauskai.

„Pažadėtoje“ žemėje

Zima, Balachinsko žemės ūkio gyvenvietė. Tai buvo pirmoji kelionės pabaiga ir didelio vargo pradžia. Cia tremtinius atvežė 1949 metų balandžio 17 dieną, kai katalikų pasaulis šventė Velykas. Jau kitą dieną Alfonsas ir Vytautas Jankauskai buvo pristatyti remontuoti žemės ūkio padargus, o pavasarį – prie traktoriaus prikabinėtojais. Vėliau vietovės keitėsi: Makarjevas, Bodaibas. Pastarasis miestas – rajono centras, tačiau darbas ir gyvenimo sąlygos toli gražu – ne „centro“ lygio. Krautis į vagonus aplukdytus rastus, buvo kankinamai alinantis darbas. Tačiau už jį mokėjo siokius tokius grašius, tad egzistuoti buvo įmanoma.

(keliamas į 8 psl.)

I tremti su močiute

Darsūniškyje, Kaišiadorių rajone, gyvenantis Vincas Dobrovolskis šią vasarą iš Ariogalo tremtinių šventės su grįžo gerai nusiteikęs. Čia jis susitiko su likimo draugais, tarp jų ir su Viduklės geležinkelio stotyje gyvenančiu Stepu Čepliauskui, kuris 1947 metais, būdamas tik penkerių, su tėvais Antanu ir Antanina, trejų metų broliuku Antaneliu buvo ištremti į Tomsko sritį. Susitikimas buvo įdomus atsiminimais: Svetlyj ežere, Tomsko srityje, skęstanti penkiometį Vincą Stepas išgelbėjo, nors buvo tik vienais metais vyresnis...

Vinco Dobrovolskio giminė yra iš Kepalių kaimo, Kražių valsčiaus (dabar – Kelmės rajonas). Seneliai iš garsių to krašto bajorų Tallat-Kelpšų ir Bytautų giminės, tačiau pokaryje „mandrumo“ jau nebuvo likę... Tėvai Bronius Dobrovolskis (1916–1991) ir mama Jadviga Tallat-Kelpšaitė-Dobrovolskiene (apie 1918–1945) augino ji vieną, nes vyresnioji sesutė Regina mirė būdama vos pusės metukų.

Senelis Bronius Dobrovolskis buvo baigęs carinę gimnaziją Sankt Peterburge, mokėjo ar ne šešias kalbas, tarp jų ir žydų. Sugrįžęs į Lietuvą buvo paskirtas jau neprilausomos Lietuvos Telšių apskrities sekretoriumi, tačiau kažkam neįtiko, tad tapo valsčiaus lygio valdininku, dirbo ūkyje. Pokaryje – turbūt irgi valsčiuje, nes prieidavo prie dokumentų, turėjo galimybę ir drąsos klastoti giminimo metrikus. Taip jis išgelbėjo ne vieną vyra, kuris nenorėjo eiti į sovietinę armiją. Juk vyko karas, okupantai siuntė žmones į žūtį.

Seneliai iš mamos pusės Vincas ir Adolfina Tallat-Kelpšos kažkada užsi dirbtį buvo išvažiavę į Ameriką. Senelė sunkiai vargo Čikagos skerdyklose, stovėjo po 12 valandų ant kojų, į dėžutes fasavavo gyvuliu liežuvius. Senelis dirbo traukinį „užtaisytoju“, tai yra, pakraudavo į garvežius akmens anglį, užpildavo vandens. Akmens anglies dulkėmis kvėpavo kiekvieną dieną, tad pablogėjo sveikata, teko grįžti į Lietuvą. Grįžęs nusipirkė 86 hektarų žemės Kepalių kaime, Kražių valsčiuje. Netrukus jis mirė. Palaidotas Karklėnų kapinėse, Kelmės rajone.

Apie tremtį Vincas Dobrovolskis papasakojo Kaišiadorių rajono Kruonio gimnazijos mokytojai Olgai Tarulienei ir moksleiviams Laurai bei Monikai Turčinskaitėms.

„Buvo jau 1947 metų žiema. Man buvo trys metukai. Šviesios atminties senelis Bronius Tallat-Kelpša susirgo. Tuo metu stribai apie jo veiklą kažką sužinojo. Atvažiavę išvertė jį iš lovos ir nuvežė į Kaltinėnus apklausai. Pakeliui sumanė su juo susidoroti. Sustojo pusiaukelėje ir nušovė. Senelio kūną stribai slapsa nuvežė į ūkininko daržinę ir pakilo po šienu. Vėliau jie žmonėms aiskino, kad jis norėjo pabėgti. Sunkus ligonis, vos bepaeinantis ir norėjo pabėgti? Daržinės savininkas po kiek laiko rado senelio kūną, žiurkių apgriaužta. Išvežė kūną į Kaltinėnus niekinimui. Kažkas atpažino, praneše dėdei Romui. Dėdė Bronius jau metus kankinosi už partizaninę veiklą Norilsko lageryje, nuteistas 25 metams. Dė-

Vincas Dobrovolskis

dė Romas su Petru Levickiu atvažiavo naktį pasiūmti senelio kūno. Kaltinėnų kapinėse slapsa iškasė duobę ir užkasė. Kur palaidojo kūną, neivienas, nei antras vėliau neprisiminė. Buvo naktis. Baimėbūti pagautiems laidojant „liaudies prieš“ ir nuteistiems ilgus metus kalėti vyrams diktavo pasirinkti tokį senelio palaidojimo būdą.

Netrukus mus išvežė į Sibirą. Tų metų trémimas nebuvo masinis.

Pasakysiu, kaip pas močiutę papuoliau. Vyko karas. Mama susirgo tuberkulioze. Tėvą pašaukė į sovietų armiją. Vežant būsimus kareivius į Kauną, tėvas iš traukinio pabėgo. Mama paliuko tėvų namus ir prisiglaudė pas giminės Rėzgalių kaime, Kaltinėnų valsčiuje (dabar – Šilalės rajonas). Tad mamai ir man kito kelio neliko, kaip vykti pas senelius, nes jis tuo metu labai sirgo. Dar vyko karas, Lietuvoje tyrojo suirutė, vaistų nebuvo, sanatorijos neveikė. Mama prasirgo dvejus metus. 1945 metų gegužės 9 dieną ji Rėzgaliuose mirė. Dar spėjo paklausti, kas laimėjo karą su vokiečiais... O tėvas išsislapstė, Sibiro nepamatė, po kurio laiko atsirado Kaune. Likimas jam buvo gailestingas.

Kai atvažiavo vežti į tremtį, buvo 1947 metų žiemos vidurys. Močiutė galvojo, kad veža sušaudyti. Viskas iš mūsų jau buvo atimta. Senelio ūkyje Rėzgaliuose dar stovėjo geri pastatai, buvo ir 30 ha žemės. Kaip ir visus, mus skubino, neleido pasiūmti būtiniausių daiktų. Garnizono kareivis rusas nusuko vištoms galvas ir jmetė į mūsų maišą kelionėn, dar siuvamają mašiną idėjo. Pasakė: „Beri mamaša, prigoditsa“ (imk, motin, prisireiks). Ir tikrai: jei ne siuvamoji mašina, būtume su močiute Sibire iš bado mirę.

Kaltinėnuose mamos pusserė Stase Levickienė norėjo išgelbėti mane nuo tremties: rėkdama mane traukė į save, o garnizono kareivis – į save. Nugalėjo vyriška jėga. Tada jis patenkinėtas ištarė: „Puska jedit malenkij bandit“ (tegul šis mažas banditas važiuoja). Neatsimenu, iš kokios stoties mus susodino į vagonus. Iš pradžių vežė į Viduklę, toliau turbūt į Šiaulius.

Minėjau, kad vežė žiemą. Sako, Viduklėje prastovėjome porą savaičių. Vagone sutikome Kalėdas ir Naujuo-

Centralnaja pradžios mokyklos ketvirtokai

sius metus. Išvažiavome 1948 metų sausio 3 dieną. Vežė kiauruose gyvulinuose vagonuose. Langelis buvo apipintas spygliuota viela, pro jį pūtė šaltis. „Buržuika“ net raudona nuo karščio, tačiau toliau nuo jos vagone – minusinė temperatūra. Tualetas širmom ir paklodėm uždangstytas, vagono grindyse – „kvadratukas“. Kiekvienoje stotyje atidarydavo duris ir klausdavo: „Trupy jest?“ (lavonų yra?). Vieną žmogų iš vagono išleisdavo virinto vandens, atnešdavo forminės duonos. Vežant rusų sargybiniams sunku buvo ištarti močiutės pavardę Tallat-Kelpšienė. Tadnutarė, kad užteks tik iškaitomos dalies ir paliko Kelpšienė...

Turiu atskirai papasakotи ir apie forminę duoną. Formas išstepdavo turbūt solidolu. Duona smirdėjo žibalui, buvo šlapia ir sūri. Neatsimenu, po kiek jos duodavo, bet, matyt, nesočiai, nes ją ne valgydavome, o čiulpdavome. Virintas vanduo greitai pasibaigdavo, o gerti nuo sūrios duonos labai norėjosi. Vagone kniedės ir varžtai būdavo apšerkšniję nuo lauko šalčio ir žmonių prikvėpoto vagono temperatūrų skirtumo, tad jas mes, vaikai, laižydavome. Neapsikentęs vaikų verksmo, vienas suaugęs žmogus, neatsimenu jo pavardės, nutarė mums padėti. Iškišo ranką su dubeniu pro langelio spygliuotos vienos raizgalyne, norėdamas prisiberti nuo vagono stogo sniego. Kaip sykis traukinys važiavo pro Uralo kalnus. Paramatė apsauginiai iškištą ranką ir ėmė šaudyti. Ranką peršovė, dubenėlis iškrito...

Pravažiavome Tomską, galutinė stotelė buvo Asinas. Toliau – Čulymo ledų vykome iki Baturino. Miegojome apsirengę, nes buvo labai šalta, močiutės plaukai prišaldavo prie vagono sieñu. Ir gyvių buvo visur: drabužiuose, plaukuose. Paskui vežikas su rogėmis ir mongolišku arkliu visą dieną vežė. Aš su Mikalina Jakštaite sėdėjome rogesė, o močiutė ir mergaitės mama žingsniavo gale rogių.

1941–1953 metais į Asino geležinkelio stotį buvo atvežta daug tremtinių iš Lietuvos. Dalis jų palikta mieste, kiti išvežti į rajono miško kirtimo punktus ir Tomsko srities šiaurę. Tremtiniai dirbo Asino medienos perkrovimo ir medžio apdirbimo kombinate, pabėgę įmonėje, lentpjūvėje, plytinėje, statybose. Vėliau nemažai lietuvių atsikėlė į aplinkinių miško kirtimo punktų.

Baturinas – nedidelė gyvenvietė tai-

goje, toli nuo kelių. Dar 1917 metais čia atkelti pirmieji gyventojai tremtiniai rusai. 1947 metais 100 lietuvių tremtinių šeimų atvaryti čia iš Asino, tačiau tik 20 liko Baturine, kiti kėlėsi per Lajuas upę ir éjo per taigą į Centralnajos gyvenvietę. Mes buvome tarp keliajančiųjų toliau.

Mūsų kelionė į Asino buvo suskirstyta etapais. Vežikai keitėsi, turbūt buvo suplanuota jų kaita nuo punkto iki punkto. Močiutės kojos sutino, atrodė kaip kaladės. Mongoliškas arklys, jeigu tik kas atsistodavo ant rogių pavaz̄u, kaipmat sustodavo. Vežikas sakydavo: „Nieko motin, priprasi“. Ir ji „priprato“: pėsčiomis nužygiavo Čiulymo ledų iki Baturino 300 kilometrų. Neatsimenu, kiek mes ten laiko važiavome. Tik kaimuose, kur tremtiniai apsistodavo, būdavo užkuriamas „samavaras“ ir iškūrenama pirtis. Vienoje tokioje pirčių dingo mano batukai, tad močiutė patrumpino kailinius ir suraukė iš jų neginėles. Tremtiniai iš vietinių gyventojų nusipirkdavo bulvių, mainydavo turimus daiktus į maistą...

Taip pasiekėme Baturiną. Dalis tremtinių ten liko, o kitus nuvežė dar 25 kilometrus į Centralnajos kaimelį. Čia tremtiniai sugrūdo į barakus, o kiek netilpo, vežė į vietovę „Deviataja točia“. Barakuose gultai buvo trimis aukštais. Nusimaudyt nebuvvo kur. Tarakonai, blakės ir utélės vėl apniko. Dieną dar šiaip taip, o vakare, kai grįždavo iš darbo suaugusieji, ir vėl jų spūstis. Duo nos nedirbantiems duodavo po 300 gramų, dirbantiems – po 500 gramų ir tik tada, jei dirbantysis įvykdė darbo normą, o jei ne – jam irgi 300 gramų...

Dirbo taigoje. Su rankiniais pjūklais pjovė medžius ir kirviais genėjo šakas. Rąstus arkliai tempė į aikštėles ir krovė į rietuves. Tik vėliau, berods, vasarą, atsirado mašinos.

Dėdei Romui tremties metu buvo 16 metų. Jis važiavo atskirai, mūsų gyvenvietę pasiekė po savaitės. Iš pradžių dirbo miške, vėliau jis pasiuntė mokyti į Baturiną traktorininku. Dirbo elektros stotyje. Ji tiekavo elektros srovę į lentpjūvę, o kai darbas pasibaigdavo – apšviesdavo barakus. Buvo gibus, darbštus, kai išvažiavau į Lietuvą, jį paskyrė traktorių parko mechaniku.“

(Bus daugiau)
Spaudai paruošė Stanislovas ABROMAVIČIUS

Atminimas bus įamžintas muziejaus ekspozicijoje

Lankydamas giminaičių kapus Marcinkonių kapinėse, visada uždegu žvalkelę prie kuklaus paminklėlio Benediktui Navickui atminti, kuris pastatytas Merkinės seniūno Gintauto Tebėros ir Dzūkijos nacionalinio parko darbuotojo Algimanto Černiausko rūpesčiu.

B. Navickas man nebuvo nei giminaitis, nei šiaip labai pažįstamas. Su juo teko bendrauti tik keletą kartų, tačiau pamačiau, kad po skurdžiu apdaru Benedikto krūtinėje plaka tikro Tėvynės patrioto širdis.

Tuo metu, 2005 metais, dirbau Seimo nario A. Kašėtos etatiniu padėjėju. Jo biure Varėnoje priiminejau gyventojus. Be to, teikiau konsultacijas ir kitą pagalbą buvusiems politiniams kaliniams, Laisvės kovų dalyviams, tad interesantų nestigo.

Vieną dieną į kabinetą, pasiramsčiuodamas gražiai drožinėta lazda, apsivilkės gerokai nudėvėta miline, atėjo vyriškis su barzdele. Pasilabino gražia linkuviečių-pasvaliečių tarme. Tuose kraštuose prieš kelis dešimtmečius buvau dirbęs. Prisistatęs, kad yra Merkinės seniūnijos Gudakiemio kaimo gyventojas Benediktas Navickas, pradėjo nuosekliai dėstyti savo problemą. Paaiškino, kad niekada niekam niekuo nesiskundė, bet dabar jau keletą metų neturi darbo, nes likviduotas kiaulių kompleksas, kuriame dirbo darbininku. Šiuo metu gyvena tik iš kartu gyvenančios tetos labai mažos pensijos. Malkų žiemai prisineša iš miško ant pečių. „Man dar tik 59 metai, – sakė Benediktas, – pensija dar toli, sveikata blogėja, tačiau trūksta trejų metų darbo stažo“.

Paklausinėjau, kaip Benediktas atsirado Dzūkijoje. Išgirdaujo gyvenimo istoriją, kurios beklausydamas mąsciau apie mūsų visų, o labiausiai – valdžios žmonių abejingumą dėl tų, kurie dešimtmečius gyvena greta mūsų, tačiau nesigiria savo nuopelnais ir nesimuša

į krūtinę demonstruodami, kaip labai myli Tėvynę.

Benediktas papasakojo, kad dirbdamas zakristijonu Pašvitinio bažnyčioje ir mokydamasis Pašvitinio vidurinėje mokykloje, būdamas gerokai vyrėsnis už kitus mokinius, sukūrė nelegalią antisovietinę organizaciją (tai liudija archyvinės pažymos). Lietuvos Nepriklausomybės švenčių metu jos nariai, nusipirkę medžiagos, pasiūdavo Trispalvę ir iškeldavo virš Pašvitinio vėjo malūno. Ypač jam talkino moksleivis A. Levanas. Saugumiečiai keletą dienų bijodavo lipti nuimti vėliavos. Suprantamas saugumiečių nerimas – juk buvo 1967–1968 metai. Pajutės esas sekamas Benediktas 1968 metais išvyko į Vilnių, palaikė ryšius su buvusiais bendražygiais pašvitiniečiais, tačiau 1969 metais buvo areštuotas. Advokato, kilusio iš Pasvalio krašto, pastangomis nebuvo išsiūstas į lagerį, bet nuteistas ir pusantrų metų priversinai „gydytas“ Naujosios Vilnios psychoneurologinėje ligoninėje. Ten ir prarado sveikatą.

Paleistas ir ligoninės niekur negalėjo dirbtį, visur buvo sekamas, todėl išsikėlė į Vilniaus. Patraukė į kitą Lietuvos pusę. Atdidurė Marcinkonyse. Ilgokai dirbo lentpjūvėje. Vėliau apsigyveno Gudakiemio kaime, dirbo kiaulių komplekse.

Susipažinės su tokia sudėtinga B. Navicko biografija ir dabartine situacija, paaiškinau, kad jis turi teisę gauti Laisvės kovų dalyvio ar politinio kalinio statusą. Tada gautų ir valstybinę pensiją. Jis papasakojo, kad buvo kreipėsis į valdininkus, tačiau šie patikino, kad neverta gaišti laiko, nes susitvarės statusą gaus tik pigesnį bilietą autobusui. Išaiškėjo, kad praėjus 15 metų nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo jis net nereabilituotas...

2010 metais Dzūkijos nacionalinio parko leidinyje Nr. 3 poetas S. Stacevi-

čius rašė: „Sajūdžio pradžioje Trispalvė per Vasario 16-ąją suplevėsuodavo tik B. Navicko daugiaubcio buto balkone, už tai ir buvo pramintas Vėliavininku Barzdele, nes niekam daugiau išskelti vėliavos nerūpėjo...“

Tą pačią apsilankymo priimamajame dieną B. Navickui užpildėme prašymus, anketas, reikalingas politinio kalinio statusui gauti. Nacionalinio parko darbuotojas A. Černiauskas pagelbėjo Benediktui kitais reikalaus. Matydamas, kad jo sveikata vis blogėja, Seimo narys A. Kašėta kreipėsi į eilę institucijų, prašydamas B. Navicko reikalus spręsti skubos tvarka.

2005 metų pabaigoje B. Navickui buvo paskirta išankstinė pensija, buvo reabilituotas ir Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Komisijos sprendimu jam buvo suteiktas politinio kalinio statusas. Dėl Laisvės kovų dalyvio statuso suteikimo, deja, visi pavėlavom. Sveikatai visiškai pablogėjus Benediktas – Vėliavininkas-Barzdelė (taip daugelis jį vadino) 2006 metų vasario 5 dieną Alytaus ligoninėje atsisveikino su šiuo pasaulyiu.

I Marcinkonių kapines, kur atgulė Amžinojo poilsio, Vėliavininką atlydėjo Merkinės dekanas Robertas Rumšas, Gudakiemio, Merkinės kaimo bendruomenių atstovai, Merkinės seniūnas G. Teberė, Dzūkijos nacionalinio parko darbuotojai A. ir M. Černiauskai, Marcinkonių seniūnas V. Petraška ir kiti.

Tai buvo prieš dešimt metų. Šiais

Benediktas Navickas

metais Benediktui Navickui būtų sukaė 70 metų.

Neseniai internete perskaičiau „Šiaulių krašto“ informaciją, kad Pašvitinio vėjo malūne norima įkurti muziejų. Ten įrengtų ekspoziciją ir apie B. Navicką, kuris sovietmečiu su draugais kėlė Trispalvę virš malūno, tačiau neturi jokių žinių, kur dingo B. Navickas, išleistas iš kalėjimo, prašoma apie jį informacijos. Ilgai nelaukęs išsiuncių Pašvitinio seniūnei R. Krištopaitienei, kuri rūpinasi šiuo reikalu, turimas dokumentų kopijas. Pasiteiravus paaiškėjo, kad B. Navicko buvęs kaimynas Gudakiemio kaime Jonas Čaplinskas, nors nuo Vėliavininko-Barzdelės mirties praėjo 10 metų, išsaugojo jo albumus, laiškus, kitą dokumentinę medžiagą. Visa tai perėmė toliau saugoti Merkinės muziejaus direktorius Mindaugas Černiauskas.

Vytautas KUKLYS,
LPKTS Varėnos filialo
pirmininko pavaduotojas

Vargo žmonės varge vargo mokyklą steigė

„Mokytis, gydytis, vest ir pamesti mums nedraudžiamą“ (iš Konstitucijos). Su šiaisiai žodžiais mus sutiko sovietų piliečiai, šiuos žodžius kartojo polkalbiuose, norėdami pabrėžti, kokią laisvę jie turi, o teisingiau pasakius, kokias jiems laisves duoda įstatymai.

Pobaudžiavos laikų vesti merginą ar ištakėti už vyro, be pono leidimo, buvo didelė laisvė. Išsiskyrimas irgi palengvėjo. Jei tik „po charakteram nesašlis“, ir nuėjo kiekvienas savo keliais. Gydymas, jei lyginti su senais caro laikais, irgi pasidarė lengviau prieinamas (apie gydymo kokybę jau nekalbu). Mokslas tapo visiems prieinamas. Caro laikais beveik visi buvo beraščiai. O dabar net Čepajevas pradėjo domėtis mokslu. Jis žinojo, kad pusė litro degtinės, tai ir yra pusė litro, o kam 0,5 litro vodkos, tai jau ir divizijos vado galvai buvo nesuprantama. Tam buvo reikalingas mokslas, o mokytis leidžiama visiems.

1941 metais patekome į „laisvių“ šalį, bet pasinaudotai laisvėmis, deja, negalėjome. Altajaus kraste išvežė į miš-

kus, kur nė kalbos negalėjo būti apie mokyklą. Kai nuvežė į tolimąją Šiaure, vėl ne mokslas rūpėjo. Artimiausia mokykla buvo už 150 kilometrų. Pamégink ją pasiekti. Be valdžios pagalbos buvo neįmanoma. Ėjo karas. Pirmiausiai rūpėjo karo reikalai, o mokslui... kas liks. Eina metai ir kiti. Vaikai auga. Pats laikas mokytis, o mokyklos nėra. Laukti kada pasikeis gyvenimo sąlygos? Atrodo, kad mes taip čia gyvensime amžinai...

Tokiose sąlygose atsidūrė daug žmonių. Vaikai augo bemoksliais. Sastanache rusų buvo mažai. Daugiausia lietuvių ir vokiečiai. Mūsų šeimoje augo du sūnūs: Algimantas ir Mindaugas. Algimantas jau Lietuvoje pradėjo lankeсти mokyklą, Mindaugui atėjo laikas čia. Kitų vaikų tévai taip pat bėgiojo po tundrą bemoksliai. Tévai émėme tartis, ką daryti, kad vaikai beraščiai neliktu. Kreiptis į rajono valdžią nėra kaip: jei vienas nueisi, galį kalbėti tik už save, o apie kitus neturi teisés – kiekvienas atsako tik už save. Jei keli nėritų, pasakys, kad grupinis susitarimas,

kas yra įstatymais draudžiama. Gavosi neatmezgamas Gordijaus mazgas: nei vienas, nei visi negali šį klausimą iškelti viešumon. Besikalbėdami sumąstėme, kad esame žuvininkystės kolūkio nariai ir galime kreiptis į kolūkį. Kolūkio pirmininkas Breiner Georg Jakovlevič, vokietis, taip pat tremtinys iš Leningrado. Einame pas jį. Nušviečiame mūsų vaikų padėtį ir prašome padėti šį reikalą sutvarkyti. Jis irgi bijo. Pagaliau nutarėme – nepavojingiausia raštyti pareiškimus kolūkio vardu: vieną rajono valdžiai, kitą švietimo skyriui, o komendantui pirmininkas praneš žodžiu.

Gal po mėnesio į mūsų pareiškimą atsiliepė komendantas. Jis pranešė, kad leidžia tévams įsteigti beraščių likvidavimo mokyklą, kurią išlaiko ir mokytojui atlyginimą moka patys tévai. Jau čia gera žinia. Reikia rasti mokytojų ir susitarīti dėl atlyginimo. Rasti mokytojų – ne bet kokį mokytoją, kad mokėtų rusų kalbą, turėtų diplomą, būtų baigęs Rusijoje mokyklą. Sastanache mokytojų buvo gal 20. Geriaus ar blogiau rusų kalbą mokėjo kiekvienas,

bet vargas su diplomu. Kratų metu, kas nesugebėjo paslėpti, dokumentus paimė. Juodelienė diplomą buvo išsaugojusi. Siūlome jos kandidatūrą, bet ji baimosi Klaipėdos pedagoginį institutą. Klaipėda. Vokietija. Užsienis. Ji gali būti šnipė. Reikia ją likviduoti.

Daug reikėjo įdėti pastangų įrodymą, kad tuo laiku, kai Juodelienė mokėsi, Klaipėda buvo Lietuvos, ir ji baigė Lietuvos, o ne užsienyje. Galų gale parvyko įtikinti, kad antspaudas ne vokiškas, lietuviškas – vytis. Areštuoti jos neareštavo, bet įtartina taip ir paliko. Kai kolūkui buvo reikalingas saskaitininkas, vėl buvo pasiūlyta jos kandidatūra. Netvirtino, kad ji užsienyje baimosi mokyklą. Švietimo skyrius neturi ar nenori duoti mums mokytojų. Įėmėme ieškoti kandidato tarp savų ir suradome. Antanina Kubiliénė, Vilkaviškio pradžios mokyklos mokytoja. Iš Vilkaviškio išvežta jų visa šeima: ji su vyru ir dvimi vaikais. Vyra uždarė į lagierius ir greitai jis ten mirė. Ją su dvimi vaikais atvežė ant Janos į Sastanachą.

(keliamo į 8 psl.)

Ko pravirko ažuolai?

Minime 60 metų, kai buvo suimi Lietuvos partizanai A. Ramanauskas-Vanagis ir B. Mažeikaitė-Vanda

Negalėjo taikstytis su Tėvynės paverčiu

Kaune, prie Kampo ir Kalniečių gatvių sankirtos esančiai skverelyje, stovi paminklas su užrašu: „Lietuvos partizanui generolui Adolfui Ramanauskui-Vanagui atminti“, o netoliuose yra ir paminklinė juodo granito lenta, kuri byloja: „Šioje vietoje 1956 m. spalio 12 d. KGB operacijos metu buvo suimtas Lietuvos laisvės kovos sajūdžio (LLKS) tarybos prezidiumo pirmininko pirmasis pavaduotojas, éjes ir LLKS tarybos prezidiumo pirmininko pareigas, 1949 m. vasario 16 d. Lietuvos Laisvės kovos sajūdžio tarybos Deklaracijos signataras, LLKS gynibos pajęgūvadas, dimisijos brigados generolas, Vyčio kryžiaus I ir II laipsnių ordinu kavalierius Adolfas Ramanauskas-Vanagis ir jo žmona Lietuvos partizanė Birutė Mažeikaitė-Ramanauskienė-Vanda, po mirties apdovanota Vyčio Kryžiaus ordino Karininko kryžiumi. Partizanų vadas Vanagas sušaudytas 1957.11.29, žmona nuteista kaléti“ (autořius skulptorius Stasys Žirguolis). Prie paminklo pasodinti ošia šeši ažuolai...

Vėjas. Krenta lapai. Dulksnoja lietus. Nuo ažuoliukų tarasi ašaros byra lietaus lašai... Visa tai dar labiau paryškina prieš 60 metų čia įvykusią tragediją ir pasiaukojamą Lietuvos partizanų kovą už Tėvynės laisvę.

Prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai mano tévai negalėjo taikstytis su Tėvynės paverčiu. Jie, kaip pilietiški lietuvių, patriotiški savo tautos, Tėvynės žmonės, išėjo kovoti su sovietiniuokapantais ir jų talkininkais. Buvę pedagogai tapo partizanais. Didelė lietuvių tautos dalis tada priėmė tokį sprendimą.

Lietuvą okupavusios SSRS represinės struktūros – LSSR KGB vienu iš esminių tikslų buvo fiziškai sunaikinti lietuvių tautos dalį, kuri priešinosi sovietinei okupacijai. Represinės struktūros žudė ne tik partizanus. Buvo tremiami, vežami į lagerius, kišamųjų kalėjimus, žudomi ir tie, kurie rėmė ir padėjo partizanams. Oficialioji statistika rodo, kad sovietinės okupacijos metais Lietuvoje

buvo suimta ir įkalinta 186 tūkstančiai žmonių, ištremta 118 tūkstančiai, žuvo 21 tūkstantis partizanų ir jų rėmėjų, lageriuose ir kalėjimuose žuvo apie 25 tūkstančiai, tremtyje – 28 tūkstančiai žmonių.

Tai dideli skaičiai. O už kiekvieno skaičiaus – Žmonaus tragedija. Tai sulažyti šeimų gyvenimai, svajonės, sutrypta jaunystė, atimta gyvybė.

Mano Tėvelis Adolfas Ramanauskas-Vanagis buvo tos lietuvių tautos dalies, kuri priešinosi sovietų okupacijai, vadė. Lietuvos partizanų vadas. KGB įnirtingai persekiojo ir gaudė mano tévus. Ilgai nesisekę kagiebistams juos suimi ir sunaikinti.

Žmonės rėmė Tėvelio vadovaujamą Laisvės kovą, padėjo, todėl tévai šioje kovoje išbuvo beveik dylikai metu.

Lemtinga mano šeimai tapo 1956-ųjų spalio 12-oji. KGB agentas Antanas Urbonas, slapyvardžiu „Žinomas“, buvęs Tėvelio bendramokslis, gyvenęs Kaune, Žaliakalnyje, Kampo gatvėje, netoli minėto skverelio, išdavė mano tévus. Spalio 12 dieną buvo įvykdita slapsa KGB operacija.

KGB operacija

KGB sudarė smulkų planą, kaip suimti Ramanauskus. Planas archyve išliko iki šių dienų. Jame rašoma:

„Dirbantis Ramanausko paieškoje KGB 2 skyriaus 4 valdybos agentas „Žinomas“ 1956 metų spalio 11 dienos neeiliniame susitikime pranešė, kad pas jį Kauną dviračiais atvyko Ramanauskas ir Mažeikaitė. (...) Pats išeiti susitikti agentas negalėjo. Agentas nesutiko, kad Ramanauskas ir Mažeikaitė būtų suimi jo bute, nes bijojo išsiifruoti prieš kaimynus. Agento namelis ir gyvenamojo ploto išdėstymas buvo iš anksto išstudijuoti.

Ramanausko ir Mažeikaitės suėmimui būtina:

- „Žinomo“ namelis turi būti stebimas iš išorės pagal pripetę planą. Žvalgus aprūpinti raciomis ir Ramanausko bei Mažeikaitės aprašymais.

- Organizuoti 2 suėmimo grupes. Viena 6 žmonių grupė, vadovaujama mjr. Abukausko, mašinoje GAZ-69 laukia Kampo gatvėje, maždaug už 200 m nuo agento namo. Antra 6 žmonių grupė, vadovaujama mjr. Dušanskio, mašinoje GAZ-151 laukia Algirdo gatvėje, 300 m nuo agento namo.

3. Organizuoti sutartą radijo ryši tarp suėmimo grupių ir žvalgų grupės, stebinčios „Žinomo“ namą. Priedas – sutartu signalų sąrašas.

4. Jei Ramanauskas ir Mažeikaitė išeis iš namo kartu ir eis Kalniečių gatve, pirma grupė, gavusi žvalgų signalą, sekė juos ir suima Ramanauską. Antra grupė juos dengia ir suima Mažeikaitę.

5. Jei Ramanauskas ir Mažeikaitė išeis kiekvienas atskirai, pirma suėmimo grupė seks Ramanauską, antra Mažeikaitę.

6. Jei Ramanauskas ir Mažeikaitė eis Kampo ar Algirdo gatve – operatyvinės grupės suima juos savarankiškai.

7. Stebēti Kalniečių g., kurią, išėjė iš agento namo, Ramanauskas ir Mažeikaitė gali eiti Neries link. Atsakingas mjr. Putveinas.

8. Organizuoti Kauno UKGB pajęgomis slaptą operatyvinį stebėjimą: a) Aleksono tilto (gr. vyr. kap. Krylov); b) valčių perkėlos prie žiemynio uosto (gr. vyr. kpt. Afonin); c) kelto prie geležinkelio stoties (gr. vyr. ltn. Dolovas); d) Panemunės tilto (gr. vyr. Caplin); e) Petrašiūnų pervažos (gr. vyr. ltn. Naruševičius); f) plento Kaunas–Prienai (gr. vyr. ltn. Urbaitis). Stebėtojai, pagal požymius atpažinę Ramanauską ir Mažeikaitę, tuo pat juos sulaiko. Atsakingas papulkininkis Raslanas.

9. Operatyvininkus perspėti, kad suimant Ramanauskas gali pasipriehinti. Todėl, pastebėjus jį, nešauti, o tiesiog pulti ant jo, suristi ir mašina pristatyti į Kauno UKGB.

Suimant Ramanauską pagal plano 2 paragrafą – operatyvinės grupės veikia greitai ir energingai. Prisiartinus mašinai prie Ramanausko, iš jos nelauktai išsoka darbuotojai ir, neleidus Ramanauskui panaudoti ginklo, jį sulaiko ir pristato į KGB.

10. Operatyviniai būriai ir žvalgai, kurie bus Ramanausko sulaikymo vietoje, bet tiesiogiai operacijoje nedalyvaus, tarp žmonių paskleidžia gandą, kad sulaikytu vagys.

11. Priklausomai nuo Ramanausko ir Mažeikaitės sulaičių aplinkybių parengti „Žinomo“ užšifravimą.

Operatyvinį darbuotojų, vykdiančių operatyvinį planą, instruktažą praveda KGB pirmininko pavaduotojas Martavičius ir Sinytin.

1956 m. spalio 11 d. KGB 4 valdybos 2 skyriaus viršininko pavaduotojas Dušanskis (parašas)

Sutinku: KGB 4 valdybos viršininkas Abukauskas“ (parašas)

(Šaltinis: LYA. F.K-1. A.3. B. 6656. T. 6. L. 336-339)

Kaip vyko slapsa sulaikymo operacija, trumpai nupasakoja ištrauka iš kagiebisto Nikolajaus Dušanskio atsiminimų sasiuvinio, išlikusio archyvuose:

„Operacijos vadovavimo štabas buvo lengvojoje mašinoje, vienoje iš pagrindinių miesto gatvių, maždaug už 800 m nuo agento namo.

Pirmą valandą nakties KGB pirmininko pavaduotojo dr. Sinytino planas buvo patvirtintas, paskirti 4 operatyvinės grupės vadovai. Buvo greitai ir dalykiškai surengtas instruktažas, o 4 valandą ryto visos grupės ir kiti operacijos dalyviai užėmė savo vietas.

7 valandą ryto émė švisti, rodytis žmonės, prasidėjo judėjimas. 8 valandą ryto mūsų žvalgybininkai davė pirmąjį signalą, kad į darbą išėjo agentas ir nusiémė kepurę. Tai reiškė, kad viskas vyksta pagal planą. Ramanauskas su žmona jau atsikėlė ir rengiasi išvykti.

8.30 valandą žvalgybininkai davė antrą signalą: objektas pasirodė ant slenkščio, atidarė duris, apsižvalgė ir pradėjo rengtis. Maždaug 9.15 valandą buvo gautas pagrindinis

signalas: objektas su žmona išėjo, vedamiesi dviračius, ir pasuko į dr. Šimkaus vadovaujamas grupės pusę. Pagal planą operatyvinę grupę – ši kartą dr. Šimkaus – gavusi signalą, kad jai reikės sulaikyti Ramanauską, iki objekto pasirodymo gatvėje atsargai iš dengto sunkvežimio juos stebi, o prisiartinus – greitai išsoka iš mašinos ir juos sulaiko.

Iš tikrujų vos tik Ramanauskas ir Birutė, vedami dviračius, susilygino su dengtu sunkvežimiu, kuriame slėpėsi grupė, trys darbuotojai iš kėbulo šoko ant gaujos vado, o du – ant Birutės ir greitai juos sulaikė. Tuoj pat privažiavo aštuonvietė mašina GAZ-63, paėmė sulaikytus ir nuvažiavo.“

Auka nebuvę beprasme

Kas sekė po to? Ilgi tardymai su inkviziciniais kankiniu ir siaubingais sužalojimais. Tėvelio sušaudymas 1957 metais. Mamai po tardymo politinės kalėnės dalia, katogiškas darbas Kemerovo srityje. Visi artimi giminės tapo politiniais kaliniai, treminiai su savo kančių ir išgyvenimų istorijomis.

Plevena žvakelių liepsna skverelyje prie Kampo ir Kalniečių gatvių sankirtos Kaune, Žaliakalnyje. Tie gyvi žiburėliai liudija, kad žmonės neužmiršo 1956-ųjų spalio 12-osios įvykių.

Mano tévę ir visų Lietuvos žmonių, kovoju si su sovietine okupacija, Laisvės siekis išspildė. Laisvės kova ir ta didžiulė auka nebuvę beprasme. Te dega atminties šviesa mūsų širdyse.

Auksutė RAMANAUSKAITĖ-SKOKAUSKIENĖ

Skelbimai

Lapkričio 5 d. (šeštadienį) 10 val. LPKTS buveinėje (Laisvės al. 39, Kaune) įvyks LPKTS valdybos posėdis. Valdybos narius kviečiame dalyvauti.

Lapkričio 6 d. (sekmadienį) 14 val. Alytaus šaulių namuose (S.Dariaus ir S. Girėno g. 10) įvyks LPKTS Alytaus filialo susirinkimas. Taip pat bus pristatyta Emilijos Lukšytės-Krušinienės knyga „Gyvenimas lyg upė“. Koncertuos Muzikos mokyklos moksleiviai ir choras „Atmintis“.

Nuoširdžiai kviečiame aktyviai dalyvauti visus LPKTS Alytaus filialo narius, buvusius tremtinius, partizanus, Laisvės kovų dalyvius, jų palikuonis ir visus geros valios žmones.

Pasiteirauti tel. 8 694 07641.

ISSN 2029-509X

Tremtinys

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjunga

www.lpkts.lt

**Redaktorė Jolita Navickienė
Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė
Maketavo Ignas Navickas**

**Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204
el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com**

**Įmonės kodas 300032645
Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas**

**Spausdino spaustuvė
UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas**

**2 spaudos lankai
Tiražas 2000 egz.**

**Kaina
0,60 euro**

Projektas „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekėjų atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

**S P A U D O S,
R A D I O I R
T E L E V I Z I O S
R É M I M O
F O N D A S**

Dar nesakau, kad pavargau...

(atkelta iš 4 psl.)

Kad ir kokios būtų gyvenimo sąlygos, Alfonsas puoselėjo vieną mintį: reikia mokyti. Kreipėsi ne į vieną mokslo įstaigą, tačiau atsakymas būdavo neigiamas. Tik 1954 metais gavo leidimą išvykti į Irkutską. Čia Alfonsas, nugalėjės daugybę trukdžių, istojo į technikumą išsigiti elektrotechniko specialybę. Kartu pasikvietė vykti ir savo draugę, tremtinę Rožę Gaidžiūnaitę. Su ja vėliau susituko, kartu tebegyvena ir šiandien.

Baigęs technikumą ir turėdamas rankose laisvą diplomą A. Jankauskas įsidarbino konstruktorių biure. 1957 metais Alfonsas neakivaizdžiai pradėjo studijuoti Visasajunginiame Maskvos energetikos institute.

Gyvenimas išgavo kitą pagreitį, kai Irkutske, Kuibyševo gamyklos kultūros namuose susibūrė lietuvių saviveiklininkų kolektyvai: choras, tautinių šokių kolektyvai, orkestrai. Susirinkę į repeticijas ar dalyvaudami meno kolektyvų pasirodymuose, tremtiniai trumpam užsimiršdavo, kad čia – ne Lietuva. Lietuviškas žodis skambėjo taip malonai, o Tėvynės ilgesys žadino viltį kada nors sugržti. Pirmas viešas lietuvių saviveiklininkų pasirodymas įvyko 1956 metų birželio 6 dieną. Chorui vadovavo Vytautas Kesylis, šokių rateliui – Liudvika Kalpokienė. Neseniai „Tremtinyje“ rašėme apie šių saviveiklos kolektyvų laimėjimus, užuomazgas. Mintimis ta-

da dalijosi buvęs tremtinys Domas Rakštys („Lietuviškos salelės imperijos žemėlapyje“ Nr. 36). Dabar paralelės tarsi sueina, apie tai papasakojo tremtinys, buvęs šio saviveiklinio kolektyvo narys A. Jankauskas.

Lemtingas 1958-ųjų pavasaris

Alfonsas Jankauskas su žmona Rože jau ruošesi kelionei į Lietuvą. Jis prisimena, koks jaudinantis buvo susitikimas su mama. Ji, slapstydamasi ir geružmonių globojama, išvengė tremties. Tačiau namuose mamai vietas neliko. Gyvenamasis namas buvo nugriautas ir nuvežtas į Kurklius, kur įsikūrė stribynas. Alfonso mama gyveno vištidejėje, kuri buvo pristatyta prie tvarto, vėliau gyveno pritaikytose bent minimaliam gyvenimui patalpose, svirne.

Alfonsas Jankauskas ir Lietuvoje praėjo kryžiaus kelius, ieškodamas darbo, spręsdamas buities klausimus. „Tokiu mums nereikia...“ – išgirdavo atsakymą iš vietas valdininkėlių. Tačiau ataklumas visada laimi. Kauno pramoninės statybos projektavimo institute dirbo nuo 1959 iki 1987 metų. Ir Lietuvoje Alfonsas nesiskyrė su daina. Kauno miesto projektuotojų vyrų choro sudėtyje aplankyta daug šalių, kolektyvas apdovanotas diplomas, Garbės raštais. Tėvynėje A. Jankauskas įgyvendino savosvajonę – istojo į Kauno politechnikos instituto elektrotechnikos fakultete.

Alfonsas Jankauskas prie Angaros upės

tą. Už šią likimo dovaną dėkingas tuo metiniam instituto rektoriui prof. Kazimierui Baršauskui. Pagal specialybę A. Jankauskas dirbo Kauno Pramprojekte. Kartu su žmona Rože kūrė naują gyvenimą, užaugino du sūnus – Dařiu ir Šarūną.

Isijungės į buvusių tremtinių veiklą A. Jankauskas įkūrė buvusių irkutskiečių tremtinių sambūriją, kuris sutelkia pabūti kartu, pasidalysti išpūdžiais. Ir visi tų susitikimų metu kartoja tą pačią mintį: gaila, kad jaunystė buvo uždarta, tarsi narvelyje paukštis. Tik Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo ste-

buklas nuplauna visus negandų pėdsakus. „Laisvoje Lietuvoje norisi kuo daugiau nuveikti, kad tik to laiko užtektų...“ – sako A. Jankauskas. Buve tremtiniai paliko plačią atliktų darbų brydę: dalyvavę tremtinių palaikų parvezimo į Lietuvą vajuje, aktyviai prisidėjė statant atminimo ženklus, kryžius partizanų žūties vietose, šventėse, minėjimuose, saskrydžiuose jų dar gausus būrys susirenka. Tarp jų ir Alfonsas Jankauskas, kuris visada išmeta paskutinį kozirį: „Dar nesakau, kad pavargau...“

Aušra ŠUOPYTĖ

Vargo žmonės varge vargo mokyklą steigė

(atkelta iš 6 psl.)

Pirmojo pasaulinio karo metu ji buvo pabėgusi į Rusiją. Maskvoje baigė mokytojų kursus ir turėjo kursų baigimo pažymėjimą. Geresnio kandidato mums nereikia. Pasiūlėme. Ir rajonas, ir komendantas, ir švietimo skyrius patvirtino. Liko susitarti dėl atlyginimo. Šioje delegacijoje teko dalyvauti ir man, ir Fišeriu. Nuėjome ir pranešėme, kad rajonas ir švietimo skyrius sustinka leisti jai dirbtį mokytoja raštinguoju likviduoti Sastanacho mokykloje. Iš karto lyg nusigando, lyg ir norėjo paklausti: „Ar čia mums neklūs nuo vyresnės valdžios, jei sužinos?“ Suraminome ją, kad visi formalumai atlkti, leidimas gautas, be to, viskas eina kolūkio vardu, todėl nei tėvams, nei mokytojai pavojujus negresia.

– Nors mokykla, – pradėjo Fišeris, – priklauso kolūkui, bet mokytojai atlyginimą mokės tėvai. Todėl mes atėjome susitarti su jumis dėl atlyginimo.

Kubiliénė, dėl amžiaus ir dėl silpnos sveikatos buvo atleista nuo fizinio darbo, paėmė vidutinį uždarbį dirbančios moters ir minimumą mokinį ir išejo 35 rubliai mokėti už kiekvieną mokinį. Tuo metu mano ekonominė padėtis buvo sunki. Mokėti 70 rublių didelė našta, bet čia į pagalbą atėjo mokytojas Biilius Juozas. Jis sutiko mokėti mokytojai atlyginimą už mūsų sūnų ir mokėjo iki mokslo metų pabaigos. Gal nebus kitos progos padékoti už gerą širdį. Ačiū tau, Juozai!

Mokyklai patalpą davė kolūkis. Kokios ten patalpos?! Buvo pastatytas medinis namelis su prieangiu, kokių 3 m pločio 4 m ilgio su vienu langu. Ko-

lūkis jame žiemą laikė žuvis. Žuvį išnešė į kitą patalpą, sudėjo grindis, pastatė kampe geležinį pečių, atnešė didelį stalą, o gal du stalus sudūrė. Apie stalą sustatė suolus, ant stalo pastatė dvi lempas, ir klasė įrengta. Staliai padarė nedidelę lentą, kur gavo juodų dažų, jau neatsimenu. Kreidos pasirūpino pati mokytoja. Visas vargas buvo su knygomis ir sashiuviniu. Vietoj sashiuvinių vartojome vyniojamą popierių ir senus laikraščius. Pieštukas ir rašalas buvo brangenybė. Visi mokiniai turėjo tik vieną ar du vadovėlius. Kaip mokytoja tokiomis sąlygomis dirbo – sunku įsivaižduoti, tai tikra vargo mokykla, tik trūko močiutės ir ratelio.

Kai gavome leidimą atidaryti mokyklą, susitarėme su mokytoja, sušaukėme tėvų susirinkimą, apsvarstėme visus sunkumus. Mokyklos atidarymu tėvai pavedė rūpintis man. Ėmiausiai darbo. Privežėme malkų (suprantama malkas vežėme patys pasikinkę į roges). Kiekvienas iš eilės ryte pečių pakūrėme. Pamokų metu ir po pamokų klasės švara ir tvarka rūpinasi patys mokiniai.

Pirmają mokslo metų dieną (ji labai pavėluota, bet nieko nepadarysi: geriau vėliau, negu niekad...) susirinko vaikai, atėjo mokytoja. Supažindinėvaikus su ja, pasakiau trumpą kalbą. Nurodžiau, kokios tvarkos reikės laikytis, ką mokyklos išlaikymui turi padaryti patys mokiniai. Palinkėjau sékmés moksles.

Kad tai buvo tikra vargo mokykla, tai nėra ką ir kalbėti. Šią vargo mokyklą patys tėvai vargo būdami kūrė, patys ją išlaikė, mokėjo atlyginimą, bet tvarkyti mokyklos taip, kaip mes norėjome – negalėjome. Daugiausia mo-

kinių buvo vokiečių ir lietuvių, rusų – vienas vaikas. Dėstomoji kalba – rusų. Tėvai panorėjo, kad po vieną pamoką per savaitę būtų gimtosios kalbos. Mokytoja su tuo sutiko. Atrodė, kad čia nieko per daug nenorime. Vokiečių kalbą dėsto aukštesnėse klasėse, o lietuvių irgi turėtų turėti lygias teises, kaip ir kitos kalbos. Kadangi buvau mokyklos tėvų komiteto pirmininkas, mane tėvai įpareigojo kreiptis į komendantą, kad jis sutiktu su mūsų projektu. Laukiame komendanto. Atvažiavo. Einu galvą iškėlęs. Maniau, kad jis mus pagirs ar bent mokyklą geru žodžiu paminės, kad tokiomis sąlygomis gimtosios kalbos neužmirštam.

Pasakiau, kad atėjau kalbėti tėvųvardu, kad visi dėkingi, jog leidote atidaryti mokyklą. Mūsų vaikai mokosi, veltui laiko neleidžia. Štie mano žodžiai, matyt, paglostė jo savimeilę. Paklausė, ar nėra sunkumų, ar negalės kuo padėti. Pasakiau, kad vadovėlių trūksta, sashiuvinių nėra. Neturi vaikai pieštukų, rašalo, skaitymui knygų, o gal ir daugiau ko trūksta, bet čia reikia su pačia mokytoja kalbėti, o aš tėvų įgaliotas paprašyti, kad leistute vieną kartą per savaitę pamoką gimtosios kalbos.

– Ką? – sušuko lyg nustebės. – Lietuvių kalbos? Panorėsite, kad ir smetonos jums čia duotų!

Pamačiau, kad veltui kalbu, bet mėginau logiškai paveikti.

– Vokiečių kalba, mūsų priešų kalba, dėstoma net vidurinėse mokyklose, o mes ne priešai. Lietuvių kalba yra lygiateisė daugianacionalinių kalbų šeimoje.

Po šių mano žodžių komendantas

atlėgo. Ėmė kalbėti be šukavimų ir pradėjo įrodinėti, kad lietuvių kalba mums nereikalinga.

– Tai jūs nenorite mokyti rusų kalbos? – pradėjo komendantas.

Cia pertraukiau jo kalbą:

– Aš niekur nesu to sakęs.

Komendantas tėsia toliau:

– Ką jums duos lietuvių kalba? Beveik nieko. Visi vadovėliai, geriausios knygos, geriausia literatūros kūriniai parašyti rusų kalba, todėl užtenka mokėti rusų kalbą, o visos kitos kalbos ne reikalingos. Nesutinku, kad jūs išlai komoje mokykloje būtų dėstoma lietuvių kalba. Jei taip užsispyrė prašysit gimtosios kalbos, tai visai mokyklą uždarysiu.

Pamačiau, kad kas galingas, tas ir teisus. Nutilaus. Vėliau beveik tas pačias mintis kitų kalbų atžvilgiu išdėstė Stalinas savo brošiūroje: „Marksizmas ir kalbos mokslo klausimai“. Bet apie šią brošiūrą parašysiu kitą kartą.

Mūsų vaikams mokyti gimtosios kalbos neleido. Gerai, kad neleido, jei būtų leidęs, tai būčiau nesužinojęs, kokie rusai dideli šovinistai.

Taip praėjo tie mokslo metai: mokiniai – lietuvių ir vokiečiai, rusų tik vienas vaikas, o viskas be išimties dėstoma rusų kalba. Kitais mokslo metais atidarė valdišką mokyklą, atvežė mokyklai tinkamą inventorių, pastatė medinių namų ir dirbo dvi mokytojos: Kubiliénė ir naujai atkelta mokytoja.

Taip baigėsi mūsų vargo mokyklos dienos.

**Kazimieras SKUČAS, 1970 m.
Spaudai parengė
Gintaras LUČINSKAS**